

Translitterat frå
Stavanger Aftenblad 20-09-1902
 av Katarina Barth Magnus 10-02-2016

Haagenvik.

—
 Et Vestlandsk herresædes historie.

—
 Oberst Christopher von Krogh.

—
 Det er noget lignende, et dunkelt eventyr, en halvsunget vise, som knytter sig til det deilige lille sted derinde, nedsenket mellem fjeldene og skogen – stor naaleskog – til alla sider.

Den grønne stribe som saavidt faar smyge sig ned til sjøen med et lidet strandstykke, er halvt dekket av løvskog, gamle og svære trær, asp og eg. Op fra stranden strekker sig en alle der ikke eier sin lige paa vestlandet. Dens stammer er korte, men saa tykke, at en man kun halvt kan favne dem. Oppe ved alleens udløb staar det gamle, gamle hus, smilende hvidt og værdigt med smaa ruder bag havens to store takstrær. Havde de to kunnet tale, vilde de fortalt om mange rare ting, som er kommet op gjennem alléen, og om mangan lystig historie inde i stuerne.

De er ikke mere, de som boede og byggede der. Men de lange sabler, med slegtens vaabenmerke, og portretter – oljemalerier – av slegtens ældste har hængt paa væggene lige til for et par aar siden. Der gaar historier om, at det lige til den tid spøgte i stuerne.

Min lærer som var en sanddru og kristeligsmænd, fortalte mig for faa aar siden, medens han saa mig dybt og alvorligt i øinene, at han havde ligget der en nat, men kunde ikke faa fred.

Dørene sprang op. Han gik ind i bedstestuen. Der var unaturlig lyst, det klirrede i sablerne paa væggen, og de gamle belleder (sic) rørte sig. Der var stille udenfor, som der næsten altid er i daldybet mellem fjeldene og skogen.

Nu er alt, som hørte slægten til, flyttet ind i et nyt hus, bygget av Jørg Magnus, som paa morsiden nedstammer fra familien Krogh.

*

Aaret 1724 steg der iland i Haagenvik en mand i rød uniform, med gevær og jagthund. Han kjøbte uden videre hele stedet og satte sig tilro. Han havde hverken slegt eller venner paa vestlandet, og folk maatte, som venteligt var, blive en smule forundrede over dette fremmede menneske, der, som det fortælles, havde saa mange underlige vaner og manerer. Han skildres som et hardt og utilgjængeligt, ualmindelig gjerrigt menneske, der ikke havde ro nat eller dag. Det var oberst Christopher von Krogh. Om ham fortæller historien, at han var født 1685. Allerede tidlig gjorde han sig bemærket ved en dumdrøst optræden ved farefulde leiligheder og som tidlig til at beklæde flere høiere militære embeder. Under krigen mod Karl XII samlede han paa dansk side frivillige omkring sig og gjorde det ene dristige indfald i Sverige efter det andet. " Seiren søgte ham", heter det, og han blev det svenske grænsefolk en sand plage. Engang gik dog hans forvovenhed for vidt; han trængte langt ind i Sverige og blev af en svensk afdeling afskaaret retræten. Der blev en blodig kamp, som endte med, at svenskerne, der var mange gange overlegne i styrke, tog obersten og hans frivillige tilfange.

Obersten blev dømt til døden, og Karl XII proklamerede selv dommen for ham – han lystede dog att se dette menneske før han døde. Men obersten lod sig ikke bevæge: han strøg sig kneisende med nakken langs gelederne og gav kongen et svar, som gjorde denne saa forbauset, at det heder, han ikke "turde" lade obersten skyde, men raabte i raseri: "Saa reis til Norge med dig, din blodhund!". Saa fik Krogh vandre tilbage over grænsen og træt av strabadserne, som han var, søgte han et roligt sted paa vestlandet og kaarede Haagenvik. Som en halvt fredløs strøg han omkring i alle kroge, dels paa grund af sin gjerrighed, dels paa grund af sit urolige temperament. Han kjøbte jagtbedrifter, laxefiskerier og kirker og havde i det hele taget sine fingre opi alt, hvad der kunde bringe ham fornøielse eller gevinst, rundt om i hele Ryfylke.

De største indtægter fik han fra laxefiskeriet i Yrke og af Røldals kirke. I kirken fandtes paa den tid en mængde sølvsager, som han transporterede til Haagenvik, hvorefter han gav kirken tilbage til menigheden. Ludvig Daae skriver om "Krokjen" og Røldals kirke følgende i sine "Norske bygdesagn", (og hvad han herom skriver, er ikke sagn, men sandhed, der kan kontrolleres gennem dokumenter, som endnu findes): "Kirkens store ry for hellighed indbragte den mange penge; thi pilgrimmene ydede den naturligvis gaver. Da Røldals kirke, ligesom Norges øvrige kirker, blev solgt af Frededrik IV, kom den til at bringe sin kjøber en rigeligere indtægt end mangan hovedkirke i frugtbare bygder.

Den kjøbtes af oberst von Krogh paa Haagenvik, en mand, som under navn af "Gamle Krokjen" var en bekjendt størrelse i egnen, og hvis familie ligetil 1835 besad gaarden Haagenvik. Han deltog i krigen mod Karl XII og dannede der for egen regning et frikompagni af dristige og forsorne karle, hvormed han gjorde streiftog indover den svenske grænse. Det fortælles om ham, at han mange gange var nær ved at blive fanget af svensken og tilsidst virkelig blev omringet og efter et stort mandefald blandt sine folk nødt til at overgive sig. Karl XII tænkte først paa at lade han skyde, men blev saa indtaget av hans djerve og frygtløse svar, at han skaanede hans liv. Derefter opslog han sin bolig paa Haagenvik og kjøbte de fleste kirker i Ryfylke. For Røldals kirke skal han kun have givet 101 rigsdaler. Men da han tog den i besiddelse, lod han "to stive kløve" med sølv bortføre fra den. Det sølvtøi, han fik fra Røldal, forstod han paa en særegen maade at nyttiggjøre sig, thi da han ogsaa eiede andre kirker, solgte han fra disse de kostbare kalke, diske o.s.v., og lod de mindste og ringeste af de fra Røldal hentede bruges i deres sted. Derfor findes endnu rundt omkring i Ryfylke hellige kar, hvis indskrifter vidner om, at de i sin tid have været skjænkede til Røldalskirken. Efterat "Gamle Krokjen" saaledes havde nyttiggjort sig sølvet fra kirkene, skal han ikke mere have bekymret sig om dem, men overladt dem til sine tidligere eiere".

*

Gamle Krokjen var et navn, han bar med værdighet. Den gamle spinkle oberst gik der och pillede spiger och smuler, og levede kummerligt med alle sine penge.

Men sognet havde respekt for ham, og naar obersten, om hvem de utrolige krigshistorier fortaltes, kom i sin uniform til kirke om søndagen, var der ingen som hviskede "Gamle Krokjen". De tog til hatten och gav god plads.

Paa Skigelstrand – en gaard i samme sogn – boede den danske skattefogd, Honth hed han. Da det led henimod sytten hundred og femtiaarene, blev skattefogden kneben. Han havde nok ikke sine papirer i orden og kunde ikke give noget ordentligt regnskab. Ved at gjenngaa skattebøgerne fandt man, at oberst von Krogh ikke havde betalt sit smør, og det hele endte med, at obersten maatte betale hele fogdens underballance – omkring 1500 rigsdaler. Det gik den saare gjerrige mand saa til hjertet, at han – klynkende for de penge, han havde mistet – blev syg og døde den 18. januar 1752, strax efterat han var udnævnt til chef for andet vesterlehnske inf. regiment.

"Gamle Krokjen" havde en broder, som ogsaa flyttede her til landet. Han for sindigere frem og opnaede bedre resultater. Det var general Georg Frederich von Krogh, som var utnævnt til hvidridder og blev bisat i Trondhjems Domkirke 18. maj 1768. Begge var sønner af oberst Georg Frederich von Krogh, som var frivillig i keiseren af Tysklands tjeneste under kurfyrsten af Pfalz.

"Krokjen" avlede sønner og døtre paa Haagenvik. De fik en yderst tarvelig og haardfør opdragelse. Den ældste av dem var generelmajor Søren de Fine von Krogh. Han døde paa Haagenvik 11. februar 1795. Han har plantet de fleste av træerne i alléen og anlagt haven. Under hans levetid stod Haagenvik rigtig i flor og velstand.

En datter af "Krokjen" giftede sig med en tysk kaptein – von Saldern hed han. Han boede ogsaa paa Haagenvik, men gjorde ikke stort andet end drak. Han holdt sig paa et kammer i hovedbygningen, som den dag idag kaldes "Salderkammerset". Der laa han ved siden af sit vinanker den hele dag. Blandt de mange historier, som gaar om ham derinde, fortælles at naar han var bleven rigtig fuld – naar det led ud paa eftermiddagen – og han ikke kunde faa proppen i ankeret igjen, laa han paa gulvet og viftede med den og raabte "giv agt", saa det hørtes over halve Haagenvik. Andre gange kunde han krybe under sengen istedetfor opi den, og da kunde han formedelst sin førlighed ikke komme frem igjen, og maatte ligge der og skrige, til folk kom og trak ham frem.

En anden af "Krokjens" sønner arvede faderens sind. Det var oberstløjtnant Bernhard Wilhelm von Krogh. Han kjøbte sig gaard paa Sandeid, men var lidet hjemme. Var han ikke i krig saa var han med bøssen i mark og skog.

I rapporter fra den tid skildres han som en usedvanlig tapper kriger. Han var en førlig, tre alen og fire tommer høi mand, der havde trænet sit legeme til en enorm spænsthed. En søndag, han skulde til kirke paa Sandeid og var i god vigør, ænsede han ikke at gaa over broen, som førte over en omkring 80 fod bred elv, men tog en stang, sprang til, satte den midt i elven, og vippede sig over.

Engang var han i Kjøbenhavn paa et bal, hvor ogsaa den kongelige familie var tilstede. Der blev han forelsket i en af prinsesserne, og det endte med, at han fik kysse hende.

Dette blev imidlertid bemærket og meldt kongen. Det var selvfølgelig en ærekrænkelse mod hoffet, som havde døden tilføje i de dage. Saa blev da denne von Krogh dømt til at kæmpe mod kongens fegtemester. Dette ansaa alle for noget ligesaa sikkert som henrettelse, da fegtemesteren alene fik signal, naar det skulde gaaes paa. Men i det øieblik fegtemesteren rettede vaaben, kastede oberløjtnanten sig høit over hans hode og fik sin sabel boret ned mellem hans skuldre. Sagnet vil vide, at von Krogh havde staaet i forbindelse med en venligsindet del af hoffet, som havde sørget for, at han fik signal samtidig med fegtemesteren. Imidlertid blev han vist udenom Danmarks grenser.

Nu var solen gaaet ned over "Gamle Krokjen"’s efterkommere i Haagenvik. Stedet blev ikke i deres besiddelse længer end til sønnesønnen, kaptein Frederich Stokflet von Krogh, født 1762, død 1836. En af hans døtre blev gift med skibsbygmester Johannes Magnus, som i Haagenvik anlagde et vidt bekjendt skibsbyggeri, hvorfra bl.a. mange af denne bys stolteste skuder skriver sig. Hans sønnesøn – komponisten Georg Washingthon Magnus – bodde på gaarden til for kort tid siden, da han solgte og flyttede til Kjøbenhavn. Den eies nu af urmager Bendix Hansen, Stavanger.

Men imidlertid havde der hersket et andet liv i stuerne. Verftsfolkene var strømmede ind. Hvad var det for noget rart, disse fremmede folk havde skrabet sammen? "Pst med øx og kniv, saa skal vi faa det væk det gamle skrammel!"

Og saa slængedes først de deilige jagtpartier paa væggene i storstuen. Endel brudstykker af dem ligger igjen paa "Salderkammerset" og vidner i alt sit støv og sin ælde om, hvad "storstuen" var i de gode tider.

– – Nu er det hele en saga blot. De fremmede folk er baarne fra Haagenvik og ind paa Vikedals gamle kirkegaard. Der har de hver sit beskedne hvilested, som ingen kjender. Et par kors ligger slængte paa kirkegaarden – ingen ved, hvor de skal staa. Paa det att inten maa hindre tiden, der sterk og stødig i sin skiften udsletter alle ting – før eller senere, alt efter fortjeneste.

Men Haagenvik ligger der og smiler den forbireisende imøde med sin gamle værdighed, med sin allé, med sine eviggrønne takstræer foran den smilende hvide, gamle bygning med de mange smaa ruder.

– Jeg stod for ikke lenge siden en sen kveld overst i alléen. Der var stille oppe i stuerne og mørkt. Der hænger ingen sabler og geværer mere. Det svære grønne træ sidder ligesom paa hug og skjuler i sit skjød en næsten to hundrede aar gammel havehytte. Nedover alléen skinner maanen på muld og græs. De gamle kvistede kubber staar i rækker, ligesom med næven i lommerne, og trodser ensomheden. Men oppe fra skogholderne høres en sagte sus af nattevinden, og af og til gaar der nede i dalen som en frysning gennem de høie egetræs blade. Forresten alt stille. – Alt stod ligesom sukkende: De plantede os og stelte os i saa mange aar, at de dog skulde gaaet herfra allesammen!

B.K.